Εκκλησία και πολιτική (π. Γεώργιος Αναγνωστόπουλος, Αν. καθηγητής, Δημοκρίτειο Παν. Θράκης)

Categories : ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Date : 3 Απριλίου, 2013

Μου ζητήθηκε από τον Σύλλογο Ενωμένη Ρωμιοσύνη να παρουσιάσω στα πλαίσια της σημερινής Ημερίδας μια εισαγωγική ομιλία με τίτλο γύρω από την πνευματική διάσταση της κρίσης. Ευχαριστώ και δημόσια για την τιμή και την εμπιστοσύνη στο πρόσωπό μου. Πρότεινα να εξειδικεύσουμε τον τίτλο σ' αυτόν που τελικά συμφωνήθηκε, «Εκκλησία και Πολιτική», για να αγγίξουμε πράγματα **συγκεκριμένα** και αν είναι δυνατόν πράγματα, που -κατά την γνώμη μας - ενώ είναι ζωτικής σημασίας-, **δεν έχουν συζητηθεί επαρκώς από θεολογικής απόψεως**. Το θέμα λοιπόν που θα αναπτύξω τίθεται υπό την κρίση σας και υπό την κρίση της Εκκλησίας μας. Το ερώτημα είναι τι μπορούμε να πάρουμε **σήμερα** από το Ευαγγέλιο του Χριστού, από την Εκκλησία μας, και να το εκφράσουμε, για την διάγνωση και την θεραπεία της συγκεκριμένης κρίσης στην ελληνική κοινωνία, η οποία είναι έκφανση μιας παγκόσμιας κρίσεως και οπωσδήποτε κρίσεως της Ευρώπης.

Σημειώνουμε προκαταρτικά ότι στην Παράδοση της Εκκλησίας μας: (1) είναι απόλυτης σημασίας ο «φωτισμός» ή η αρετής της «διάκρισης» στην αντιμετώπιση κάθε **συγκεκριμένου** προβλήματος της ζωής μας, και (2) η διατύπωση της Αλήθειας και η Αγάπη προς τον άνθρωπο είναι πραγματικότητες άρρηκτα συνδεδεμένες- «αλήθεια» διατυπωμένη χωρίς Αγάπη δεν είναι Αλήθεια, και «αγάπη» χωρίς Αλήθεια, δεν είναι Αγάπη *«Μη νομίσητε ότι ήλθον βαλείν ειρήνην επί την γην΄ ουκ ήλθον βαλείν ειρήνην, αλλά μάχαιραν» (Ματθ. 10, 34) λέγει ο Κύριος. Και επεξηγεί ο Απ. Παύλος: «την μάχαιραν του Πνεύματος, ό εστι ρήμα Θεού» (Εφ. 6 ,17).* Τις ανωτέρω δύο επισημάνσεις νομίζω ότι τις βρίσκομε συμπυκνωμένα διατυπωμένες και στην εξής προτροπή του Αποστόλου των Εθνών «Ως τέκνα **φωτός** περιπατείτε (φωτισμός), …δοκιμάζοντες **τι** έστιν ευάρεστον τω Κυρίω (το συγκεκριμένο). και μη συγκοινωνείτε τοις έργοις τοις ακάρποις του σκότους, μάλλον δε και **ελέγχετε**. Τα γαρ κρυφή γινόμενα υπ' αυτών αισχρόν εστίν και λέγειν. Τα δε πάντα υπό του φωτός ελεγχόμενα φανερούται (η αλήθεια έχει και το νόημα ελέγχου, αλλά με φωτισμό, δηλαδή με καθαρότητα και αγάπη)» (Εφ. Ε, 8-13)

Οι χριστιανοί μετέχουμε ως πολίτες σε ένα σύνθετο πλέγμα πολιτικών θεσμών, και ως Εκκλησία έχουμε υποχρέωση, αφενός να διαγνώσουμε την πνευματική ασθένεια

του συγκεκριμένου κοινωνικού πλέγματος, το οποίο επηρεάζει δυσμενώς τον άνθρωπο, και αφετέρου να προταθούν φάρμακα θεραπείας.

Ο **Δημήτρης Μπαλτάς**, έγραφε το 2009 σε άρθρο με τίτλο: «Η σύγχρονη οικονομική κρίση ως πνευματικό πρόβλημα»: «...οικονομικοί οργανισμοί επέτυχαν την συσσώρευση του πλούτου, δημιουργώντας μία εικονική οικονομία, δια της οποίας εκατομμύρια άνθρωποι υποθήκευσαν την ζωή και το μέλλον τους και παράλληλα χρησιμοποιώντας φθηνό εργατικό δυναμικό από τον «Τρίτο κόσμο». Οι ίδιοι οικονομικοί οργανισμοί κατέστησαν την οικονομία των κρατών και των πολιτών «τυχερό παίγνιο», πράγμα το οποίο ασφαλώς δεν μπορεί να έχει σχέση με τα πραγματικά οικονομικά μεγέθη. Έτσι η καπιταλιστική οικονομία οδήγησε σε μία ανορθολογική οικονομική συμπεριφορά, τα αποτελέσματα της οποίας είναι πλέον παγκοσμίως εμφανή. Δια των τρόπων που αναφέρθηκαν, η καπιταλιστική οικονομία διευρύνει συνεχώς το χάσμα πλουσίων και φτωχών καθιστώντας τους φτωχούς φτωχότερους και τους πλούσιους πλουσιότερους. Δεν θα συζητήσω εδώ τις αντιστάσεις της αστικής τάξεως στο χάσμα αυτό που είναι τραγικά περιορισμένες», σημειώνει ο συγγραφέας και συμπεραίνει, «Πάντως επιβάλλεται να διευκρινισθεί ότι οι οικονομικές επιλογές των δυτικών κρατών υπήρξαν ατυχείς, όχι επειδή έκαναν εσφαλμένους μαθηματικούς υπολογισμούς, αλλά επειδή περιφρόνησαν τον παράγοντα «άνθρωπο». Ακριβώς επειδή τα μέσα που χρησιμοποίησαν οι οικονομικοί οργανισμοί είναι **κατ' ουσίαν νομιμοφανείς τρόποι εκμεταλλεύσεως και των κρατών και των πολιτών**, η σημερινή οικονομική κρίση θα πρέπει να κατανοηθεί ως πρόβλημα πνευματικό και ανθρωπολογικό» (περιοδ. «ΕΥΘΥΝΗ»).

Σήμερα στην Ελλάδα, ο αυξανόμενος αριθμός θανάτων από αυτοκτονίες και εγκλήματα, ή εύκολη και φθηνή πώληση πλουτοπαραγωγικών πόρων στο μεγάλο διεθνές κεφάλαιο, η συγκάλυψη και ατιμωρησία των μεγάλων οικονομικών και πολιτικών εγκλημάτων, η κατάρρευση της παραγωγικής διαδικασίας, η καλπάζουσα ανεργία, η απαξίωση της πολιτικής, τα τεράστια και ταυτόχρονα αυξανόμενα κενά στην δημόσια παροχή υγείας, η απρογραμμάτιστη – απροσδόκητη υπερφορολόγηση μικρονοικυριών και πολυτέκνων, οι εκβιαστικές τακτικές εξωτερικών τοκογλυφικών κέντρων ή ακόμη και των πολιτικών μας «εταίρων», ο διασυρμός του ελληνικού ονόματος από διεθνή πολιτικά κέντρα και μέσα «ενημέρωσης», η μεθοδευμένη επίθεση στα πνευματικά ερείσματα του λαού μας (Εκκλησία, Ιστορία, Γλώσσα, Παιδεία), η απόγνωση των ωρίμων στην ηλικία και των νέων ανθρώπων, και κυρίως η στρατηγικά επιχειρούμενη μείωση της αυτοεκτίμησης των ίδιων των Ελλήνων, μας προβληματίζει, μας ανησυχεί και μας θλίβει βαθύτατα.

Έχουν τα ανωτέρω «πολιτικά» προβλήματα σχέση με την προαναφερθείσα προτροπή του Απ. Παύλου, «Ως τέκνα φωτός περιπατείτε, ...δοκιμάζοντες τι έστιν ευάρεστον τω Κυρίω και μη συγκοινωνείτε τοις έργοις τοις ακάρποις, μάλλον δε και ελέγχετε» ή είναι επαρκής η άποψη που θεωρεί ως μοναδικό καθήκον της Εκκλησίας το να

υποστηρίζει τις υλικές και πνευματικές ανάγκες των ανθρώπων που δημιουργεί η οικονομική κρίση; Κατά την γνώμη μας οι δύο αυτές κατευθύνσεις είναι αδιαχώριστες. Η πρώτη, θέση που επιθυμεί να άρει τα αίτια της κρίσεως, προέρχεται από την πίστη της Εκκλησίας σ' ένα Θεό ταπεινό, Θεό της ελευθερίας, Θεό Αγάπης και Δικαιοσύνης. Η δεύτερη, πηγάζει επίσης από την φιλανθρωπία της, που εκφράζεται στο πρόσωπο του συγκεκριμένου προσώπου που βρίσκεται σε άμεση ανάγκη. Επειδή η δεύτερη κατεύθυνση είναι αυτονόητη και επειδή το θέμα μου είναι «Εκκλησία και Πολιτική», θα επιμείνω περισσότερο να διερευνήσουμε την πρώτη.

Ξεκινώ με μια επιστολή του **αγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς**, μεγάλη μορφή της Σερβικής Εκκλησίας του 20ου αιώνα. Έγραφε σε κάποιον πολιτευτή**: «**Από το γράμμα σας κατάλαβα, ότι είστε διατεθειμένος να αναγνωρίσετε κάποια **ειδική ηθική για την πολιτική,** διαφορετική από την ηθική στις άλλες δουλειές και τις ανθρώπινες σχέσεις. Τούτο δεν μπορεί να σημαίνει τίποτα άλλο, όσο και αν εκφράζεστε προσεκτικά και λεπτά, παρά ότι **εκείνο που στις καθημερινές ανθρώπινες ασχολίες θεωρείται άτιμο να αναγνωριστεί στην πολιτική ως τίμιο και εκείνο που στις υπόλοιπες ανθρώπινες σχέσεις θεωρείται άπρεπο στην πολιτική να αναγνωριστεί ως ευπρεπές**...

Αλλά... η πολιτική με την καλύτερή της έννοια είναι **λαϊκή εργασία**, **και μάλιστα μία από τις μέγιστες λαϊκές εργασίες.** Εσείς θα θέλατε να βρείτε κάποια ιδιαίτερη τεχνική, με την οποία ο λαός να προκόψει και το κράτος να κρατηθεί. Και αυτήν την ιδιαίτερη τεχνική..., εσείς θα θέλατε να την ονομάσετε πολιτική... (είναι όμως) **έξω από τον κύκλο τής ηθικής, έξω από τον κύκλο τού χριστιανισμού, και έξω από τον κύκλο τού πολιτισμού** ...». Και καταλήγει ο άγιος Νικόλαος Β.:. «**Το αχώριστο της ηθικής αναγγέλθηκε με τη χριστιανική πίστη** πιο δυνατά απ' ό,τι με οτιδήποτε άλλο. **Μία από τις κύριες αιτίες τής τωρινής σύγχυσης και κακομοιριάς σ' αυτή τη μικρή ευρωπαϊκή ήπειρο είναι το διπρόσωπο της ηθικής. Μία ηθική απαιτείται για την ιδιωτική και άλλη για τη δημόσια ζωή» (***«Δρόμος δίχως Θεό δεν αντέχεται...», Εκδ. "Εν Πλω"***).***

Όταν η Πολιτική αυτονομηθεί από το σώμα των πολιτών και την ηθική, όταν αποκτά τον χαρακτήρα μιας αυτονομημένης «τεχνικής», είτε με την μορφή της συγκέντρωσης υπερβολικής εξουσίας από την ταύτιση του κόμματος με το Κράτος είτε με επιβολή της ισχύος των οικονομικών δυνάμεων επί του κράτους δικαίου, συνεχίζεται το, κατά τον άγιο Νικόλαο Β., «προϊστορικό παιχνίδι**...**μεταξύ τού πιο ισχυρού και του πιο αδύνατου, κατά το οποίο, **εάν δεν βοηθά το υποκριτικό χαμόγελο, βοηθούν τα δόντια με τα νύχια**...», επαληθεύεται τότε ο αιώνιος λόγος του Κυρίου **«...** οίδατε ότι οι άρχοντες των εθνών **κατακυριεύουσιν** αυτών και οι μεγάλοι **κατεξουσιάζουσι** αυτών», που προτρέπει τους μαθητές Του: «ουχ ούτως έσται εν υμίν». (Ματθ. Κ, 25-26).

Ο Απ. Παύλος τοποθετεί επί της ίδιας βάσεως την πορνεία και την πλεονεξία (Εφεσ., Ε, 5). Από εκκλησιολογικής απόψεως, ο γ΄ κανόνας του αγ. Γρηγορίου Νεοκαισαρείας αντιμετωπίζει τους εκ πλεονεξίας εκμεταλλευόμενους τις περιστάσεις για να πλουτίσουν, αδικώντας τους συνανθρώπους τους, όπως τους αιρετικούς. Ορίζει να αποβληθούν από την Εκκλησία «μήποτε εφ' όλον τον λαόν έλθη η οργή, και επ'αυτούς πρώτον τους Προεστώτας (εν. «Επισκόπους»), τους μη επιζητούντας». Ο Καθηγούμενος της Ι. Μ. Γρηγορίου Αγίου Όρους, στο έργο του «Η Ποιμαντική Διακονία κατά τους Ιερούς Κανόνες», που ετοιμάσθηκε ως υφηγεσία κατά την θητεία του στο Παν. Αθηνών, προ της μονάσεώς του, εξετάζοντας τον εν λόγω κανόνα σχολιάζει: «Θα ηδυνάμεθα να είπωμεν εις σύγχρονον γλώσσαν, ότι αμαρτίαν συνιστά και η ανοχή αμαρτωλών κοινωνικών καταστάσεων» (εκδ. «ΑΘΩΣ¨»).

Έχοντας υπόψη τα ανωτέρω σημειώνουμε δειγματοληπτικά τα εξής συγκεκριμένα θέματα για την σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα.

1. Από πνευματικής απόψεως συνιστά αμαρτία η πρωτοφανής επίσημη υπεράσπιση μιας από τις αποκαλούμενες «σοβαρές» εφημερίδες στην ανεξέλεγκτη επιβολή του Κεφαλαίου στην πολιτική ζωή της χώρας. Την πρωτοφανή για δημοκρατική χώρα εκτροπή αυτή της εφημερίδας, την καθιστά ακόμη βαρύτερη και ύποπτη το γεγονός ότι εκδηλώθηκε, όσο μπορώ να παρακολουθώ την επικαιρότητα, για πρώτη φορά σε επίθεση κατά της Ιεραρχίας της Ελλάδος. Κατά την εφημερίδα «Το ανακοινωθέν της Ιεράς Συνόδου...ήταν **κάτι παραπάνω από σκληρό** (σ.!!!)... «ελέγξτε το κεφάλαιο» ήταν η προτροπή των ιεραρχών» προς την Κυβέρνηση και τους πολιτικούς. Είναι θέμα πολιτικών επιστημόνων και της Δικαιοσύνης να κρίνουν κατά πόσον η ανωτέρω στάση της εφημερίδας δεν συνιστά έμμεση προτροπή όχι απλώς προς περαιτέρω περιορισμό, αλλά, κατά την γνώμη μας, προς κατάλυση της Δημοκρατίας. Περιέγραψα προηγουμένως την επίθεση αυτή ως ύποπτη, υπό την έννοια ότι ενδέχεται ότι εκφράσεις του άρθρου όπως, «**επιβολή των «σκληρών**» στην Ιερά Σύνοδο», να δείχνουν κατευθυνόμενη προσπάθεια εκφοβισμού των Ιεραρχών, ωστόσο άλλες φράσεις του κειμένου όπως, «Σημειώστε: προέρχονται από πολλές και διαφορετικές «πλευρές της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ελλάδος»... «...έχουν αρχίσει να αποκτούν ισχυρή φωνή». «Ο αιφνιδιασμός και οι εκπλήξεις... δεν σταματούν εδώ... Η προτροπή προς την κυβέρνηση «να ελέγξει το κεφάλαιο»...μόνο σε χαμηλούς τόνους δεν έγινε», δείχνει την δύναμη του λόγου της Εκκλησίας και τον φόβο αυτών που σχεδίασαν το άρθρο.

2. Η Κομματοκρατία, ως μη υγιής λειτουργία των κομμάτων μέσα στο κοινωνικό και πολιτικό μας σύστημα, έχει δεχθεί σοβαρή επιστημονική και πολιτική κριτική. Το φαινόμενο αυτό λιγότερο έχει αναλυθεί ως αμαρτία. Χρειάζεται πνευματικό θάρρος να δεχθεί κανείς ότι απεμπόλησε την πνευματική του ελευθερία με την ένταξη ή

υποστήριξη πολιτικών κομμάτων, κομματικών απόψεων ή πολιτευτών χάριν ιδιοτελούς εξασφαλίσεως και κοινωνικής αναρριχήσεως. Είναι δε και αμαρτία οι ανομολόγητες συναλλαγές με ένα κόμμα όταν αυτές αναιρούν και την ισότητα των πολιτών, και παράγουν κοινωνική αδικία.

3. Η ανερυθρίαστη διατύπωση της άποψης ότι «τα φάγαμε όλοι μαζί» ή η πίστη σ' αυτή εξισώνει τα πάντα, το καλό και το κακό, και δεν συνιστά κανενός είδους ανάληψη ευθύνης, αλλά ακριβώς το αντίθετο: προωθεί την χυδαία αντίληψη ότι κανείς δεν έχει ευθύνη για τίποτα, και ακριβέστερα ότι δεν υπάρχει διαβάθμιση της ευθύνης ανάλογα με το αξίωμα και την έκταση της διαφθοράς των προσώπων μέσα στην κοινωνία. Η διατύπωση ισοδυναμεί με κατάργηση και προτροπή προς κατάργηση της Ηθικής και της λειτουργίας της Δικαιοσύνης.

4. Ο προεκλογικός λόγος στις εκλογικές κομματικές αναμετρήσεις των λίγων τελευταίων χρόνων ήταν αναντίστοιχος, ή μάλλον εντελώς αντίθετος προς την στρατηγική πολιτική που ασκήθηκε. Η βαθειά κρίση που υφιστάμεθα ως έθνος και ως κοινωνία, είναι άμεσα συνηρτημένη με το μέγεθος του ψεύδους, και, ως εκ τούτου, το **Ψεύδος** αυτό συνιστά μεγάλη αμαρτία κατά του λαού, η οποία δεν μπορεί να χαθεί μέσα στην απεραντοσύνη των ψεύτικων λόγων.

Τελειώνοντας θα ήθελα να σημειώσω ότι κάθε κρίση στην προσωπική ή κοινωνική σφαίρα μπορεί να είναι και μια δυνατότητα διόρθωσης και ανάπτυξης. Από κοινωνικής και πολιτισμικής απόψεως θα ήταν μια μεγάλη ευκαιρία να ξαναδούμε την βάση της οργάνωσης του ελληνικού κράτους και να εμπνευσθούμε από τα οράματα της Ρωμιοσύνης, κατανοώντας την ουσιαστικά και όχι φολκλορικά, και πραγματοποιώντας την ιδιαιτερότητα της ιστορικής μας ταυτότητας. Σημειώνει ο Οδ. Ελύτης: «Από τι πάσχουμε κυρίως; Θα σας το πω αμέσως: από μία μόνιμο, πλήρη και κακοήθη ασυμφωνία μεταξύ του πνεύματος της εκάστοτε ηγεσίας μας και του «ήθους» που χαρακτηρίζει τον βαθύτερο ψυχικό πολιτισμό του ελληνικού λαού στο σύνολό του! (...) Έχουμε την τάση να παρουσιαζόμαστε διαρκώς διαφορετικοί απ' ό,τι πραγματικά είμαστε. Και δεν υπάρχει ασφαλέστερος δρόμος προς την αποτυχία, είτε σαν άτομο σταδιοδρομείς είτε σαν σύνολο, από την έλλειψη της γνησιότητας. Το κακό πάει πολύ μακριά. Όλα τα διοικητικά μας συστήματα, οι κοινωνικοί μας θεσμοί, τα εκπαιδευτικά μας προγράμματα, αρχής γενομένης από τους Βαυαρούς, πάρθηκαν με προχειρότατο τρόπο από έξω, και κόπηκαν και ράφτηκαν όπως επάνω σ' ένα σώμα με άλλες διαστάσεις και άλλους όρους αναπνοής» («Ελευθερία», 15 Ιουνίου 1958).

Ως χριστιανοί μπορούμε **πάντοτε** και **σήμερα** να ζούμε με ελπίδα. Ο Θεός έγινε άνθρωπος και άλλαξε τον ρου της ιστορίας, γιατί, ακριβώς μέσα στα ιστορικά πλαίσια μιας γενικευμένης πνευματικής και κοινωνικής παρακμής, υπήρχε **μία μόνο κόρη** που μπορούσε να δώσει την ζωή και την ελευθερία της, με αγάπη,

πλήρως στον Θεό. Και Κείνος έγινε γιος της. Και Σωτήρας μας. Υπήρξε –και πάντα είναι αναγκαία - η συνέργεια Θεού και ανθρώπου για την Σωτηρία μας. Αυτή την θυσιαστική συνέργεια, όχι μια αόριστη δήθεν εμπιστοσύνη στον Θεό, όταν με θέτει εκτός παντός προσωπικού κινδύνου, την βλέπει κανείς και στην ιστορία της Ρωμιοσύνης.

Γράφει ο Στρατηγός Μακρυγιάννης στα Απομνημονεύματά του: «...όλη η στεριά ήταν κλεισμένη από τους Τούρκους, Πεζούρα, καβαλλαρία και κανόνια, κι' από το πέλαγον μόνον το καράβι του Γκόρδον... τότε απελπισμένος κι' ο αρχηγός Γκόρδον... μου είπε να μπω κ' εγώ **μέσα εις το καράβι του να γλυτώσω**.... Του λέγω κόπιασε η γενναιότη σου και σ' αυτείνη τη μπατάγια την σημερινή **θα γένη ο θεός αρχηγός·** και με την δύναμη του θα λυπηθή εμάς και την πατρίδα μας· κι ό,τι μπορώ κι εγώ θ' αγωνισθώ σήμερα μ' όλον οπούμαι **αστενής. Να χαθούνε τόσοι αγωνισταί και να μείνω εγώ, ξίκι να γένη και σ' εμένα η ζωή!** - Τι θα κάμης, μου λέγει, σε τόσο πλήθος Τούρκων; - **Είναι ο θεός, του λέγω**, και κάνει ο ίδιος! Πάγει στο καράβι... Κι' άρχισε ο πόλεμος...».

(Εισήγηση στην Ημερίδα της «Ενωμένης Ρωμιοσύνης» με θέμα «Πτυχές και αιτίες της σύγχρονης κρίσης-Προτάσεις εξόδου από αυτήν», Ξάνθη, 20 Οκτωβρίου 2012)

Η ΑΛΛΗ ΟΨΙΣ: "Ευχαριστούμε θερμά τον συγγραφέα για την παραχώρηση της εισηγήσεώς του."